

พื้นที่ศิลปะในการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจ: ศิลปะชุมชน (Art Community) ผ่านงานพื้นที่ศิลปะในการพัฒนาชุมชน สตรีทอาร์ต (Street Art)

Art Space for Community and Economic Development: Community Art Through Street Art

วันที่รับบทความ: 5 กรกฎาคม 2564

นิตสาร เพ็ญสมบูรณ์¹

วันที่แก้ไขบทความ: 15 สิงหาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 20 สิงหาคม 2564

บทคัดย่อ

สตรีทอาร์ตเป็นรูปแบบของงานศิลปะชนิดหนึ่ง que เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และพื้นที่ความเป็นชุมชน เมื่อชุมชนมีการสร้างสรรค์ จะก้าวไปสู่เมืองสร้างสรรค์ คนและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองเป็นพื้นที่ในการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการรวมตัวทางสังคม และความเป็นท้องถิ่นนี้เองที่แสดงออกหรือสื่อออกมาทางศิลปะ บทความวิชาการนี้นำเสนอมุมมองของงานสตรีทอาร์ตในประเทศไทยเติบโตขึ้นควบคู่กับการรับรู้ทางสุนทรียะของผู้คนอย่างก้าวกระโดด แสดงออกถึงความโหยหาและความสนใจในงานศิลปะของศิลปินหลากหลาย โดยผู้คนในชุมชนไม่ต้องเดินทางไปชมที่พิพิธภัณฑ์หรือหอศิลป์ แต่มีศิลปินมาสร้างสรรค์งานศิลปะที่อยู่บนผนังและพื้นที่บ้านของตนเอง นอกจากงานศิลปะเหล่านี้จะมีผลกับชุมชนทางด้านเศรษฐกิจเป็นจุดแลนมาร์คให้ผู้คนเข้าไปเรียนรู้มากมาย สิ่งหนึ่งที่ส่งผลและไม่อาจวัดค่าเป็นสถิติได้คือ คุณค่าที่มีผลต่อจิตใจของผู้คนในชุมชน ที่เกิดความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วม รักและหวงแหนถิ่นที่อยู่ และทำให้เกิดวัฒนธรรมอันดีงามอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ศิลปะชุมชน สตรีทอาร์ต การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: nisakorn.p@dru.ac.th

Art Space for Community and Economic Development: Community Art Through Street Art

Received: July 5, 2021

Nisakorn Pensomboon¹

Revised: August 15, 2021

Accepted: August 20, 2021

Abstract

Street Art is a form of art that connects humans and community spaces, and when the community is creative, it will step into a creative city. People and local culture play an important role in making the city space for creative expression, making social integration; therefore, this locality is expressed or communicated through art. This academic article presents the perspective of street art in Thailand that is growing together with people's aesthetic perception by leaps forward and expressing wishes and interest in art by a wide range of artists. The local people do not need to go to museums or art galleries as there are works of art on the walls and in their homes. In addition, these works of art will affect the community in the aspects of the economy. It is a landmark for people to study many things. One result that cannot be measured in GDP is the value affecting the minds of people in the community that take pride in participating, loving and cherishing the residence and creating a beautiful and sustainable culture.

Keyword: Art Community, Street Art, Community and economic development

¹ Lecturer, Visual Arts Desing Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
e-mail: nisakorn.p@dru.ac.th

ศิลปะชุมชน เป็นกิจกรรมทางศิลปะที่ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยมีปฏิสัมพันธ์หรือสนทนากับชุมชน และมักเกี่ยวข้องกับศิลปินมืออาชีพที่ทำงานร่วมกับผู้คนที่อาจไม่ได้มีส่วนร่วมในศิลปะ คำว่าศิลปะชุมชน อาจมองไปไกลกว่าคำว่า สวยงาม เมื่อผสมผสานกับวิถีชีวิตชุมชนที่เป็นอยู่ ศิลปะเป็นดั่งแม่เหล็กที่จะดึงดูดทุกสิ่งเข้ามาหากันหลายขอบเขตระหว่างวัฒนธรรมสูงและต่ำเพื่อให้งานศิลปะเข้าถึงผู้ชมได้กว้างขึ้น ลดช่องว่างระหว่างศิลปินกับผู้ชม พื้นที่ติดตั้งงานศิลปะจากหอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ มาสู่ผนังและพื้นทุกตารางนิ้วในชุมชน ดังนั้นศิลปะชุมชน คือ การนำศิลปะเป็นสื่อกลางเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน ศิลปิน และผู้ดำเนินการในระดับต่าง ๆ โดยนำเอาประเด็นปัญหา สภาพการณ์ รวมถึงความจำเป็นของชุมชนเป็นตัวกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดผลลัพธ์หรือประโยชน์กับชุมชน โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือซึ่งมาจากความคิดเรื่องการลดบทบาทความเป็นเจ้าของงานศิลปะลง (นิชกานต์ เตมียศิลปิน, 2559, หน้า 9) และทำให้เกิด “สุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์” เป็นคำนิยามจากภัณฑารักษ์ Nicolas Bourriaud ในปี 1996 หมายถึงการติดตั้งและกิจกรรมเชิงโต้ตอบที่ออกแบบมาเพื่อมีส่วนร่วมกับชุมชน มีความสัมพันธ์กันระหว่างผู้เข้าร่วม (ผู้ชม) ศิลปิน ที่จะสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์แบบใหม่ผ่านประสบการณ์แบบรวม “สัมพันธ์ภาพมนุษย์ทั้งหมดและบริบททางสังคมของพวกเขา” ค่อนข้างมากกว่าจะเป็นพื้นที่อิสระและเป็นส่วนตัว” (Bourriaud, 2002 p. 112) กล่าวคือสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์มีแนวโน้มที่จะทำลายพื้นที่ทางกายภาพและสังคมแบบดั้งเดิมของแกลเลอรีศิลปะและสตูดิโอ ศิลปินที่แยกตัวออกมา สุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์เป็นเรื่องของความสมบูรณ์ของชีวิตในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมแบบเคลื่อนไหวแทนที่จะพยายามเลียนแบบ การลอกเลียนแบบของวัตถุที่ไม่อยู่ในชีวิตประจำวันในแง่ที่เรียบง่ายกว่าเป้าหมายของศิลปะสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ส่วนใหญ่คือการสร้างสถานการณ์ทางสังคม ประสบการณ์ของผู้ชมในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นกลายเป็นศิลปะ

ศิลปะในชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจมีคนที่ให้ความสนใจเพิ่มขึ้นทั้งภาครัฐและเอกชน เพราะมีโมเดลต้นแบบจากต่างประเทศที่ชัดเจนว่างานศิลปะที่ลงมาใกล้ชิดกับผู้คน ชุมชน ที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมนั้นส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกต่อผู้คนอย่างชัดเจน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและเผยแพร่พื้นที่สาธารณะ การสนับสนุนชุมชนศิลปะ และความพยายามในการสร้างวัฒนธรรมเชิงพาณิชย์ พื้นที่ศิลปะทำหน้าที่เป็นช่องทางสำหรับการสร้างเครือข่ายสังคมที่สนับสนุนทั้งการฟื้นฟูชุมชนและการพัฒนาศิลปะ แต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับที่ตั้ง องค์กร และการจัดการพื้นที่ศิลปะอาจจำกัดศักยภาพของชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจ ข้อเสนอเพื่อสร้างชุมชนที่เน้นด้านศิลปะและโครงการพัฒนาเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง (Ramsdale, 2014) สำหรับนักกิจกรรม การมีส่วนร่วมในโครงการศิลปะชุมชนอาจเป็นประสบการณ์ที่คุ้มค่าและมีพลังมากที่สุด โครงการศิลปะชุมชนมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือกลุ่มคนเป็นหลัก โดยเกี่ยวข้องกับสื่อที่หลากหลายและมักจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการสนทนาภายในกลุ่ม หลายโครงการเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นและจินตนาการด้วยความช่วยเหลือจากศิลปินมืออาชีพ โครงการศิลปะชุมชนบางโครงการที่รวมอยู่ในรายการนี้เปิดโอกาสให้เด็กและผู้ใหญ่ได้สร้างสรรค์งานศิลปะและสร้างความนับถือตนเอง บางส่วนเป็นวิธีในการฟื้นฟูชุมชนที่ไม่ได้รับสิทธิ์ และบางโครงการก็เสนอสถานที่ให้ผู้คนที่แสดงออกผ่านวิธีการที่หลากหลาย สามารถมีส่วนร่วมและสร้างแรงบันดาลใจให้กับ

ชุมชนอย่างเต็มที่กิจกรรมศิลปะชุมชนที่มักจะนำผู้คนมารวมกันเป็นเวลานานทำหน้าที่เป็นสถานที่ทาง
ธรรมชาติซึ่งมีมิตรภาพ ความร่วมมือ และความร่วมมือสามารถพัฒนาได้ กิจกรรมดังกล่าวสามารถหล่อเลี้ยง
ท้องถิ่นได้ประชาธิปไตยโดยส่งเสริมให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นมากขึ้น สอนให้มีคุณค่าทักษะ
การสร้างชุมชน และช่วยให้พวกเขาเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองและสังคมที่ซับซ้อนกระบวนการ
สร้างสรรค์ทางศิลปะอย่างมีสุนทรียภาพโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและสิ่งรอบตัวเป็นฐาน ทั้งใน
แง่เนื้อหา กระบวนการสร้างสรรค์ และการเข้ามีส่วนร่วมของสาธารณชน เป็นแนวทางการสร้างสรรค์งาน
ศิลปะที่อิงกับความสัมพันธ์ของผู้คนและบริบททางสังคม ศิลปินจึงไม่ใช่ผู้ครอบครองบทบาทการเป็นผู้
สร้างสรรค์เพียงลำพัง แต่ศิลปินต้องมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นหรือจุดประกายความคิด กำหนดกรอบ หรือ
เน้นในกิจกรรม แล้วรอการโต้ตอบจากผู้คนที่เข้าร่วมใน “กิจกรรม” ซึ่งแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากการ
สร้างสรรค์งานศิลปะแบบเดิมที่มักหมายถึงการทำงานของศิลปินอย่างอิสระในพื้นที่ส่วนตัว ก่อนนำออก
แสดงให้ผู้ชมได้ชม (สาครินทร์ เครืออ่อน, 2556, หน้า 1)

มีอาจปฏิเสธได้ว่า สังคมได้ได้รับอิทธิพลการปรับผังเมือง การนำศิลปะเข้ามามีส่วนร่วมในการ
แก้ปัญหาพื้นที่ในชุมชน ทั้งเพื่อประโยชน์ด้านทัศนียภาพและการพัฒนาส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว จาก
ต่างประเทศ ซึ่งเป็นกระแสหลักในปัจจุบันทั่วโลก โดยเรียกว่า **เมืองสร้างสรรค์** (creative city) โครงการ
เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (UNESCO Creative Cities Network; UCCN) ให้คำจำกัด
ความคำว่า เมืองสร้างสรรค์ หมายถึง เมืองที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีส่วนสำคัญใน
การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้น ๆ มีรากฐานจากความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม มีการ
รวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์ คนและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองมี
เป็นพื้นที่ในการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการรวมตัวทางสังคม และความเป็นท้องถิ่นนี้
เองที่แสดงออกหรือสื่อออกมาทางศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่การ
พัฒนาอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ การเข้าร่วมเครือข่ายของเมืองสามารถทำให้
เกิดการสนับสนุนเสริมสร้างการเรียนรู้จากกันและกันและทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาเมืองของทุกประเทศ
โดยการเสริมสร้างห่วงโซ่คุณค่าของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในท้องถิ่น เหนือสิ่งอื่นใดการเป็นเมืองสร้างสรรค์
ยังมีส่วนสร้างความร่วมมือด้านความคิดสร้างสรรค์เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนา
เมืองอย่างยั่งยืน ช่วยสนับสนุนการสร้างงาน ส่งเสริมวัฒนธรรมบนพื้นฐานของความหลากหลายทางสังคม
การเจรจาระหว่างวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน สร้างโอกาสที่ดีสำหรับเมืองผ่าน
กระบวนการเรียนรู้ และโครงการความร่วมมือระหว่างเมืองต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์เชิง
สร้างสรรค์ที่มีอยู่อย่างเต็มที่ การทำงานร่วมกันของภาคประชาชน สังคม ภาคเอกชน และภาครัฐเพื่อ
สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์และนักสร้างสรรค์งาน รวมถึงการมีส่วนร่วมของพลเมืองและผู้เกี่ยวข้องกับ
งานด้านวัฒนธรรมผ่านการทำงานร่วมกัน การมีพื้นที่สาธารณะ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเมืองที่สามารถตอบ
โจทย์ให้แก่คนในท้องถิ่น เมืองเป็นของทุกคน และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของเมืองจึงเป็นหน้าที่ของทุกคน
(สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, 2562) เมืองสร้างสรรค์ไม่ใช่เรื่องของการปรับปรุงหรือพัฒนาเมืองเพื่อ
การท่องเที่ยวอย่างเดียว แต่เป็นเมืองที่มีพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่

นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ ซึ่งมาจากความคิดสร้างสรรค์และเป็นแหล่งรวมนักคิด ผู้ประกอบการ
สร้างสรรค์ทั้งจากในและต่างประเทศที่มาประกอบกิจการและก่อให้เกิดการจ้างงานและสร้างรายได้

แนวทางของการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์จึงต้องประกอบด้วยนโยบายและแผนการลงทุนของ
ภาครัฐในหลายด้าน ตั้งแต่การลงทุนในสาธารณูปโภคในโครงสร้างพื้นฐานและการเรียนรู้ การปรับปรุง
กฎระเบียบ และการสนับสนุนด้านการเงินให้เอื้อต่อการประกอบธุรกิจและอยู่อาศัยของผู้ประกอบการ
สร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการจัดกิจกรรมระดับเมืองและระดับชาติที่หลากหลายเพื่อสะท้อน
เอกลักษณ์และภาพลักษณ์ของเมืองอย่างสร้างสรรค์

ศิลปะชุมชนที่มาพร้อมกับการพัฒนาเมืองอย่างสร้างสรรค์ ผ่านงานสตรีทอาร์ต (street art) ถือเป็น
เป็นความเคลื่อนไหวทางศิลปะที่กำลังได้รับความนิยมอย่างสูงในการนำมาเป็นส่วนหนึ่งการเข้าไปมีส่วน
ร่วมในชุมชน ในประเทศไทยมีการนำสตรีทอาร์ต เข้ามาเชื่อมโยงในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่ง
ท่องเที่ยว ยกกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้มีโอกาสในการหารายได้จากพื้นที่ที่อยู่ของตนเอง โดยเปลี่ยนพื้นที่
ที่รกร้างว่างเปล่า เปลี่ยนเป็นพื้นที่ทางศิลปะเพื่อดึงดูดผู้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และยังคงดึงดูดผู้คนที่
ประเทศและทั่วโลกเข้ามาชมผลงานนั้น ๆ งานสตรีทอาร์ตในชุมชนเป็นการนำเสนอเรื่องราวบริบทในพื้นที่
ทุก ๆ มิติ เสนอวิถีชีวิตวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ของชุมชนสะท้อนผ่านภาพชีวิตของผู้คน ช่วงเวลาภายใน
10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีศิลปะชุมชนผ่านงานสตรีทอาร์ต กระจายทั่วประเทศทุกจังหวัดในบางจังหวัด
อาจมีหลากหลายพื้นที่ในชุมชน ในกรุงเทพมหานครอาจมีความเคลื่อนไหวของงานสตรีทอาร์ตหลายพื้นที่
เมื่อปี 2556 มีโครงการ บุกrukเออร์เบิร์น อาร์ต เฟสติวัลเทศกาลสตรีทอาร์ต การเชื่อมต่อ ไทย-ยุโรป ซึ่ง
เป็นการร่วมมือกันครั้งยิ่งใหญ่ระหว่างศิลปินจากประเทศไทยและทวีปยุโรป จัดกิจกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุด
ในวงการสตรีทอาร์ตในประเทศไทย ด้วยพื้นที่นิทรรศการกว่า 400 ตารางเมตร สนับสนุนโดยหอ
ศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ด้านนอกหอศิลป์กรุงเทพ กว่า 1,000 ตารางเมตร ที่มีงาน
ศิลปะกระจายไปทั่วพื้นที่กรุงเทพมหานคร และในปี 2559 ก็มีกิจกรรม บุกruk ครั้งที่ 2 โดยผลงานทั้งหมด
ถูกสร้างสรรค์กระจายอยู่บนกำแพงตลอดเส้นทางริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตามตรอก ซอก ซอย จุดต่าง ๆ ใน
ย่านเจริญกรุง บางรัก สีพระยา สุรวงศ์ ตลาดน้อย และทรงวาด เนรมิตพื้นที่นี้ให้กลายเป็นย่านสตรีทอาร์ต
ใจกลางกรุงดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาชม ถ่ายภาพ เป็นจำนวนมาก

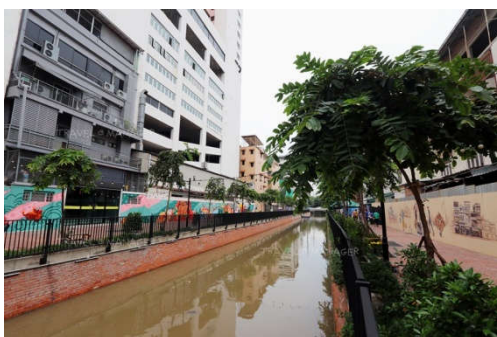
ภาพที่ 1 ตัวอย่างผลงานในโครงการ บุกrukเออร์เบิร์น อาร์ต เฟสติวัล
ที่มา: <https://amazingcouple.net/cr-bukruk-bangkok/>

ความเคลื่อนไหวศิลปะสตรีทอาร์ตได้เข้าไปสู่ชุมชนย่านสาทร เป็น “ศิลปะริมคลอง” ริมคลองวัดยานนาวา (canal art) ที่บริเวณลานกิจกรรมชุมชนศรีสุริโยทัยเชื่อมโยงความเป็นมาของชุมชน ปรับพื้นที่รกร้างให้กลายเป็นพื้นที่ สะอาด ปลอดภัย และสวยงามจากงานศิลปะสตรีทอาร์ตที่มีความยาวกว่า 900 เมตร

ภาพที่ 2 ตัวอย่างภาพกิจกรรมในโครงการ “ศิลปะริมคลอง” ริมคลองวัดยานนาวา (Canal Art)
ที่มา: <https://www.facebook.com/PAIROJPICHETMETAKUL/photos/pcb.480154770056141/480154626722822>

“คลองโอ่งอ่าง” โครงการใหญ่อีกหนึ่งพื้นที่ของกรุงเทพมหานครที่มีการปรับปรุงเมืองอย่างเป็นระบบ โดยมีศิลปะสตรีทอาร์ตเข้าไปมีส่วนร่วม โดยพื้นที่คลองโอ่งอ่างก่อนหน้านี้ นับว่าเป็นย่านการค้าที่มีความแออัด มีผู้คนมาตั้งร้านขายของเต็มพื้นที่ เพราะเป็นพื้นที่เศรษฐกิจอันดับต้น ๆ ของกรุงเทพฯ ซึ่งบริเวณดังกล่าวมีความงดงามทางทัศนียภาพเป็นอย่างมากทางกม.จึงมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ โดยงานสตรีทอาร์ตรอบชุมชนคลองโอ่งอ่างนั้นเป็นตัวสะท้อนบอกเรื่องราวในอดีตบนพื้นที่นี้ได้อย่างยอดเยี่ยม

ภาพที่ 3 บรรยากาศโดยรอบริมคลองโอ่งอ่าง
ที่มา: <https://mgronline.com/travel/detail/9630000112781>

นอกจากงานศิลปะในชุมชน รูปแบบงานสตรีทอาร์ตในเมืองหลวงแล้ว ทางภาคใต้ นับว่าเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้งานศิลปะเป็นส่วนหนึ่งกับชุมชนมีความหลากหลายและชัดเจน ในการนำเสนอสุนทรียภาพ บนวิถีพุทธวัฒนธรรมเชื่อมโยงพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ศิลปินสามารถหลอมรวมเรื่องราวในบริบทของท้องถิ่นเข้ากับผลงานได้อย่างน่าสนใจ ผลงานสตรีทอาร์ตสามารถส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้คนในชุมชนอย่างยิ่ง จึงเกิดงานสตรีทอาร์ตขึ้นมากมายหลายแห่งในพื้นที่จังหวัดทางภาคใต้ โดยเป็นความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคมวลชน โดยเฉพาะพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ศิลปินทั้งไทยและต่างชาติ รวมถึงศิลปินเฉพาะถิ่นต่างหลั่งไหลเข้าร่วมสร้างสรรค์ผลงานอย่างมากมาย เป็นการถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตผู้คน สิ่งแวดล้อม อาชีพ สะท้อนสังคม พหุวัฒนธรรม ศาสนา หลากแนวทาง ทั้งภาพคาแรกเตอร์กราฟฟิค การ์ตูน รูปแบบที่หลากหลาย

ควรหาโอกาสไปเดินชมสตรีทอาร์ตไม่ว่าจะเป็นที่ใด เพราะสตรีทอาร์ตเป็นดังพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งของเมือง ไม่เพียงแต่จะดึงดูดสายตาให้มองเท่านั้น หลายครั้งที่สตรีทอาร์ตยังมีหน้าที่เป็นประตูสู่ความห่วงใยสำคัญที่ซ่อนอยู่ในสังคม วัฒนธรรม หรือการเมือง ในสถานที่ที่ปรากฏอยู่ในขณะที่เป็นเรื่องง่ายที่จะถ่ายรูปงานสวย ๆ บนกำแพงเมืองสักแห่ง แล้วอัปโหลดบนสื่อออนไลน์ งานสตรีทอาร์ตที่สวยงามที่สุดยังคงคู่ควรกับการใช้เวลาสักสองสามขณะเพื่อคิดว่าสื่อถึงสิ่งใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออยู่ในชุมชนจังหวัดชายแดนใต้ที่สันติสุขที่ยั่งยืนเป็นสิ่งทีทุกคนปรารถนาอยากให้เห็น (ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ ๕ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2564)

ภาพที่ 4 ผลงานของ Alex face บนผนังบ้านภายในชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
ที่มา: <https://www.isoc5.net/articles/view/317/>

ทางภาคอีสานถือเป็นดินแดนที่มีขนาดใหญ่ ผู้คนมากมาย และมีความผสมผสานทั้งแบบชาวเมืองและชนบท จะพบว่า ผู้คนให้ความสำคัญกับศิลปะกับชุมชนอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น หอศิลป์ บ้านผู้สูงอายุราชสีมา Art Therapy Gallery/Elder Korat ที่มีกิจกรรมศิลปะกับชุมชน ไม่ใช่แค่การวาดรูประบายสี แต่มีการเรียนรู้การมีศิลปะในการปฏิสัมพันธ์สร้างสรรค์ (creative interaction) การสร้างสัมพันธ์ภาพในเชิงบวกระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก ในการสื่อสารระหว่างกันจะสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ซึ่งการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพถือเป็นความฉลาดทางอารมณ์ เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้เด็กกล้าที่จะ

แสดงออกและเรียนรู้ด้วยความมั่นใจ ซึ่งใช้กิจกรรมศิลปะเป็นตัวเชื่อมโยงสื่อสารในการมีปฏิสัมพันธ์สร้างสรรค์ (creative interaction) เพื่อจะได้รับประสบการณ์เรียนรู้โดยธรรมชาติทั้งทางด้านการสบสายตา วาจาสร้างสรรค์ สัมผัสที่อบอุ่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา (Super User, 2562) และสำนักวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับศิลปินสตรีทอาร์ตแนวหน้าของประเทศ ประมาณ 30 คน สร้างผลงานสนับสนุนโครงการ “โคราชเมืองศิลปะ” โดยใช้สีสันของงานกราฟฟิตี้มาช่วยเปลี่ยนกำแพงแห่งแล้งให้กลายเป็นแลนด์มาร์คแห่งใหม่ในตัวเมืองโคราช ซึ่งสถานที่ในการเริ่มโครงการนี้อยู่บริเวณประตูผี (ประตูไชยณรงค์) บนกำแพงหน้าออฟฟิศนครชัยขนส่ง และกำแพงบริเวณใกล้เคียง ที่มีพื้นที่กว่า 49 เมตร (สถาปนิก 64, 2563)

ภาพที่ 5 ผลงานสนับสนุนโครงการ “โคราชเมืองศิลปะ”

ที่มา: https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1747588

งานสตรีทอาร์ตที่เข้าไปอยู่ในพื้นที่สาธารณะ เพื่อจุดมุ่งหมายกลายเป็นแลนด์มาร์คแห่งใหม่ จุดเช็คอินให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมเกิดขึ้นกระจายทุกจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นที่ขอนแก่น นครราชสีมา อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด เป็นต้น ทำให้ผู้คนหลังไหลเข้ามาเยี่ยมชมพื้นที่ที่มีงานศิลปะเป็นจำนวนมาก อีกกรณีศึกษาหนึ่ง จัดว่าการสร้างจุดขายการท่องเที่ยวเชิงวิถีถิ่น ด้วยการสร้างงานสตรีทอาร์ตร่วมสมัยในแบบฉบับวิถีชุมชน ชุมชนนี้คือ ชุมชนบ้านชีเหล็กใหญ่ จังหวัดบึงกาฬ ที่เป็นความร่วมมือกันทั้งชุมชนสร้างแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มความโดดเด่นด้วยงานศิลปะผ่านผนังบ้านในชุมชน กว่า 45 หลังคาเรือน และรอบหมู่บ้านไม่ต่ำกว่า 100 ชั้น โดยมีแนวคิดร่วมกันคือ รูปพญานาค ที่มีความหลากหลาย แล้วแต่การตีความของศิลปินและชาวบ้านที่แสดงออกถึงพญานาคในบริบทของตนเอง เช่น พญานาคสนใจธรรมะ พญานาคขับรถไถ พญานาคกินไอศกรีม พญานาคที่เน้นสีสันที่สนุกสนานตามอุปนิสัยของผู้คนในชุมชน ที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นวิถีถิ่น วิถีเฒ่าแบบร่วมสมัย

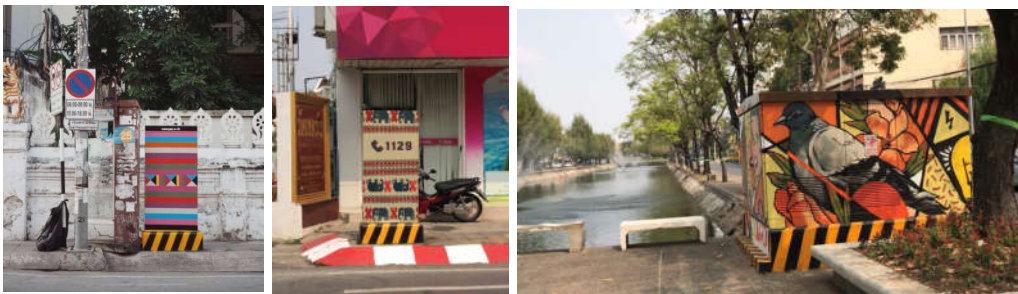

ภาพที่ 6 รูปพญานาค ศิลปะในชุมชนบ้านซี้เหล็กใหญ่
ที่มา: <https://sinehabangkok.com/travel-leisure/life-community-museum-buengkan/#jp-carousel-7492>

งานสตรีทอาร์ต ทางภาคเหนือได้รับความนิยมอย่างสูงสุด ซึ่งปรากฏอยู่ทุกจังหวัด ตั้งแต่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง สุโขทัย แทรกซึมอยู่หลายชุมชน เมืองเชียงใหม่ มีงานสตรีทอาร์ตเป็นชุมชน เรียกได้ว่าเป็น STREET ART IN TOWN อยู่ในย่านชุมชนถนนวัวลาย ถนนมูลเมือง หลังคูกเก่า วัดล่วมช้าง วัดดวงดี ฯลฯ ภาพที่ปรากฏจากศิลปินมีทั้งแสดงลักษณะ คาแร็กเตอร์ต่าง ๆ ของศิลปิน ที่สัมพันธ์กับบริบทเรื่องราวในพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากงานบนกำแพงแล้วยังพบงานสตรีทอาร์ตที่ปรากฏอยู่บนตู้โหลดของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค บริเวณถนนสายท่าแพ เป็นภาพที่แสดงออกถึงลวดลายจากวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ลายผ้าทอต่าง ๆ แสดงความเป็นอัตลักษณ์อย่างชัดเจน

ภาพที่ 7 STREET ART IN TOWN เมืองเชียงใหม่
ที่มา: <http://www.hiphailand.net/variety/art-design/624>

ภาพที่ 8 งานสตรีทอาร์ต บนตู้การไฟฟ้าบริเวณถนนสายท่าแพ
ที่มา: <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/1588601/>

อีกพื้นที่ในจังหวัดด้านตะวันออก ที่น่าสนใจคือ อำเภอพนัสนิคม ที่รวมตัวกันเพื่อแสดงออกถึงความสำคัญของพื้นที่ โดยพื้นที่พนัสนิคมมีชื่อเสียงในเรื่องงานจักสานที่ดังระดับโลก และชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ผู้คนมีความเข้าใจ ที่ต้องการสร้างพื้นที่ให้ชุมชนตลาดในอำเภอเล็ก ๆ ให้เป็นคอมมูนิตี้อาร์ต ศิลปะกับชุมชนถ่ายทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรมชาวอำเภอพนัสนิคมในรูปความงดงามของงานศิลปะที่มีกลิ่นอายวิถีชีวิตชุมชน ผสมผสานกับเสน่ห์ของอาคารไม้เก่าแก่ใจกลางเมืองพนัสนิคม ซึ่งสตรีทอาร์ต เป็นโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองพนัสนิคม มีแนวคิดที่จะสร้างแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน แสดงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอพนัสนิคม กระตุ้นการท่องเที่ยวรวมถึงเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน รวมถึงภาพทั้งหมดก็เกิดขึ้นโดยศิลปินที่เป็นชาวพนัสนิคมล้วน ๆ ถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างลึกซึ้ง

ภาพที่ 9 ภาพเหมือนจริงสะท้อนวิถีชุมชนพนัสนิคม
ที่มา: นิตสาร เพ็ญสมบุรณ์

ภาพที่ 10 ภาพเหมือนบุคคลที่สะท้อนวิถีชุมชนพหุวัฒนธรรม
ที่มา: นิศากร เพ็ญสมบุรณ์

ภาพวาดผู้คนที่มีความสำคัญในชุมชน ที่มีเพียงสร้างความตื่นเต้นให้กับผู้คนเมื่อเห็นคนที่อยู่ในภาพปรากฏตัวขึ้นตรงหน้า และสร้างจุดขายให้คุณขายที่ขายข้าวเกรียบโบราณท่านนี้ทำให้ท่านสามารถขายของหมดได้ภายในไม่กี่นาที แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือมองกลับไปที่บ้านหน้าคุณขายที่เปี่ยมไปด้วยความสุข ที่มีไม่เพียงเรื่องของเงินทอง แต่เป็นความสุขที่เกิดจากการมีตัวตน มีความสุขในการให้คุณค่าความสำคัญ ความเป็นมนุษย์ ตื่นขึ้นมาอย่างมีความหวัง อาบน้ำแต่งตัวแต่งหน้า เพื่อออกมาพบปะผู้คน เหมือนได้ต่อลมหายใจแก่ผู้สูงอายุผ่านงานศิลปะสตรีทอาร์ตนั่นเอง

ดังนั้นงานศิลปะชุมชนภายใต้สตรีทอาร์ตส่วนหนึ่งที่นำเสนอข้างต้นสะท้อนภาพหลากหลายมิติ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ทั้งด้านอารมณ์และจิตใจ สตรีทอาร์ตนับได้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน และจะเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนา เศรษฐกิจในประเทศไทยอย่างก้าวกระโดดได้นั้น คงต้องเป็นความร่วมมือทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ดึงองค์การยูเนสโก ที่ต้องการให้เมืองมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เกิดเครือข่ายเป็นเมืองสร้างสรรค์ (creative city) และมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้น ๆ ได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- นิชกานต์ เตมียศิริปิน. (2559). ศิลปะชุมชนสามแพร่ง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2563). เนรมิต “คลองโอ่งอ่าง” โฉมใหม่ ชมภาพสตรีทอาร์ตสุดไฉไลกลางกรุง. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/travel/detail/9630000112781>
- ไฟโรจน์ พิเชฐเมธากุล. (2563). ศิลปะริมคลองสาทร. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/PAIROJPICHETMETAKUL/photos/pcb.480154770056141/480154626722822>
- ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ ๕ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2564). สตรีทอาร์ตชายแดนใต้ สุนทรีย์บนวิถีพหุวัฒนธรรม. สืบค้นจาก <https://www.isoc5.net/articles/view/317>
- สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ. (2562). โครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (UNESCO Creative Cities Network - UCCN). สืบค้นจาก <https://www.bic.moe.go.th/index.php/unesco-others-menu/unesco-menu/uccn-8-7-2562>
- สาครินทร์ เครืออ่อน. (2556). Relational Aesthetics/ Relational Art. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สิงหาเบงคค็อก. (2562). เทียบหมู่บ้านสตรีทอาร์ตพญานาค หนึ่งเดียวในโลก ที่ พิพิธภัณฑสถานชุมชนมีชีวิต บึง. สืบค้นจาก <https://sinehabangkok.com/travel-leisure/life-community-museum-buengkan/#jp-carousel-7492>
- Bourriaud, N. (2002). *Relation Aesthetics*. Paris: Les presses.
- Jack Ramsdale. (2014). *Impact of the Arts on Individual Contributions to U.S. Civil Society*. US: Department of Public Administration University of Illinois at Chicago.